

Podstawy logiki praktycznej

Wykład 2: Język i części języka

Dr Maciej Pichlak
Uniwersytet Wrocławski
Katedra Teorii i Filozofii Prawa
maciej.pichlak@uwr.edu.pl

Semiotyka

Nauka o znakach – język jako system znaków

- Semantyka (znak – znaczenie)
- Syntaktyka (znak – znak)
- Pragmatyka (znak – praktyka użycia)

Podstawowe „komponenty” wypowiedzi językowych:

- nazwy;
- zdania.

Komentarz: pojęcie języka

„Język jest to system obejmujący wyznaczony przez pewne reguły zbiór znaków słownych, znaków, z którymi odpowiednie reguły nakazują wiązać myśli określonego typu, a inne reguły określają dopuszczalny sposób wiązania tych znaków w wyrażenia złożone.”

FORCE

Z. Ziembliński, *Logika praktyczna*

Techniczne ujęcie języka –
język jako „skrzynka z narzędziami”

Odmienna perspektywa

„Język w ogóle nie jest instrumentem, nie jest narzędziem. Narzędzie jest bowiem – z istoty – czymś, czego użycie można opanować: narzędzie możemy wziąć do ręki i odłożyć, gdy już spełniło swoje zadanie. [...] We wszelkiej naszej wiedzy o nas samych i o świecie jesteśmy już raczej ogarnięci przez język, przez nasz własny język. Wychowujemy się, poznajemy świat, poznajemy ludzi i w końcu poznajemy nas samych, ucząc się mówić. [...]

W rzeczywistości jesteśmy zawsze już zdomowieni w języku tak jak w świecie”

H.G. Gadamer, *Człowiek i język*

Performatywny wymiar języka

*Teraz na świat wylewam ten kielich trucizny,
Żrąca jest i paląca mojej gorycz mowy,
Gorycz wyssana ze krwi i z łez mej ojczyzny,
Niech zrze i pali, nie was, lecz wasze okowy.*

A. Mickiewicz, Do przyjaciół Moskali

Funkcje wypowiedzi

- Deskryptywna (opisowa)
- Ekspresywna
- Sugestywna (wpływająca, dyrektywalna)
- Performatywna (kreująca)

Kategorie syntaktyczne

Wyrażenie, wyróżniane ze względu na swoją rolę w budowaniu bardziej złożonych wyrażen. Wyrażenia należą do tej samej kategorii syntaktycznej, jeżeli w poprawnie zbudowanym wyrażeniu złożonym jedno z nich można zastępować drugimi, a składowość tego wyrażenia złożonego będzie zachowana.

Podstawowe kategorie syntaktyczne:

- *Nazwy (niedźwiedź, stary)*
- *Funktory (jest, mocno, śpi, stary)*
- *Zdania (Niedźwiedź jest stary. Stary niedźwiedź mocno śpi)*

Nazwy

Nazwą jest wyraz lub wyrażenie, które może pełnić rolę podmiotu albo orzecznika w zdaniu o budowie *A jest B*.

Pies jest *najlepszym przyjacielem człowieka.*

Rzeczpospolita Polska jest

demokratycznym państwem prawnym.

Zdanie w sensie logicznym

Zdaniem w sensie logicznym jest zdanie wyrażające sąd logiczny
– orzekające coś o (szeroko pojętej) rzeczywistości.

Zdanie w sensie logicznym posiada wartość logiczną prawdy albo fałszu.

Zdania syntetyczne

- *Wrocław leży nad Odrą.*
- *Dżyngis Chan jest prezydentem Polski.*

Zdania analityczne

Trójkąt ma trzy kąty.

Czy może istnieć zdanie, które nie jest prawdziwe ani fałszywe?

Dżyngis Chan jest najlepszym prezydentem Polski.

→ *Dżyngis Chan jest prezydentem Polski*

Obecny król Francji jest tysy.

→ *Istnieje obecny król Francji*

Presupozycja zdania: zdanie, od którego prawdziwości zależy sensowność tego zdania.

Sprawdzanie presupozycji

Test negacji:

Zdanie A presuponuje zdanie X, jeśli zdanie przeczące (*Nieprawda, że A*) również presuponuje X.

Mój pies nasikał dyrektorowi na buty.

→ *Mam psa.*

Test modalny:

Zdanie A presuponuje zdanie X, jeśli zdanie *Możliwe, że A* również presuponuje X.

Pies, którego kupiłem od Jolki, nasikał dyrektorowi na buty.

→ *Kupiłem psa od Jolki.*

Poziomy języka

- Język pierwszego stopnia

W Polsce dopuszczalna jest kara śmierci

- Język drugiego stopnia

Zdanie „W Polsce dopuszczalna jest kara śmierci” jest fałszywe.

„Kara główna” znaczy w języku polskim tyle, co „kara śmierci”.

Paradoks kłamcy:

Jaka jest wartość logiczna zdania

„TO ZDANIE JEST FAŁSZYWE”

MAREK RACZKOWSKI DLA IN G

Relacje między zdaniami

R A Z J E S Z C Z E R A C Z K O W S K I

Marek Raczkowski. Źródło: „Przekrój”

Podstawowe rodzaje relacji

- Wynikanie
- Równoważność
- Sprzeczność
- Przeciwięństwo
- Niezależność

Relacje analityczne

Monika jest biologiczną matką Augustyna.

- Augustyn jest biologicznym synem Moniki.
- Monika jest krewną Augustyna.
- Monika jest starsza od Augustyna.

Sąd uznał, że oskarżony Józef K. dopuścił się zarzucanych mu czynów.

– Józef K. dokonał zarzucanych mu czynów.

Relacje logiczne

Jeśli zabił Pan ofiarę, to był Pan wczoraj w mieście.

- Jeśli nie było Pana wczoraj w mieście, to nie zabił Pan ofiary.

$$(p \rightarrow q) \rightarrow (\sim q \rightarrow \sim p)$$

Każdy sędzia jest prawnikiem.

- Nieprawda, że istnieje sędzia, który nie jest prawnikiem.

Wynikanie pragmatyczne (implikatury konwersacyjne)

Czasem wypowiedź zawiera „sugestię”, której jednak nie wynika z niej logicznie ani analitycznie.

A: Wczoraj wykładowca przyszedł na zajęcia trzeźwy.

→ *B: Wykładowca zwykle przychodzi pijany*

Taka „sugestia” może być uznana za implikaturę konwersacyjną.

Implikatury powstają wskutek założenia, iż nadawca wypowiedzi stosuje się do zasad racjonalnej współpracy.